

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

ՀՀ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԱՇՏՈՆԱՏԱՐ ԱՆՁԱՆՑ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ, ՍՊԱՍԱՐԿՄԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 9-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ 1-ԻՆ ԿԵՏԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

9 նոյեմբերի 2021թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Ե. Խունդկարյանի, Է. Շաթիրյանի, Ա. Պետրոսյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետ Մ. Մոսիսյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 4-րդ մասի, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22, 40, 61 և 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի դիմումի հիման վրա՝ «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ

մասի 1-ին կետի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

«Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ Օրենք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2014 թվականի փետրվարի 4-ին, Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2014 թվականի փետրվարի 13-ին և ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի հուլիսի 1-ից:

Օրենքի՝ «Անցումային դրույթներ» վերտառությամբ 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետը սահմանում է.

«3. 2017 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում կենսաթոշակ է նշանակվում նաև՝

1. «Դատախազության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 62-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով սահմանված հիմքերով դատախազի պաշտոնից ազատված անձին, եթե նա ծնվել է մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը»:

Վիճարկվող նորմում փոփոխություններ և լրացումներ չեն կատարվել:

Գործի քննության առիթը ՀՀ վերաքննիչ վարչական դատարանի՝ 2021 թվականի մայիսի 20-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է, որով ներկայացվել է 2021 թվականի մայիսի 18-ի թիվ ՎԴ/9599/05/19 վարչական գործով «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարան դիմելու մասին» որոշումը:

Ուսումնասիրելով դիմումը, պատասխանող կողմի գրավոր բացատրությունը, ինչպես նաև վերլուծելով Օրենքի համապատասխան դրույթները և գործում առկա մյուս փաստաթղթերը՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Դիմողի դիրքորոշումները

Դիմողի պնդմամբ խնդիրն այն է, որ «....Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ից 4-րդ կետերով նշված անձանց, միևնույն աշխատանքային ստաժի առկայության պայմաններում, կենսաթոշակ նշանակելու համար սահմանված են ակնհայտ տարբերակված պայմաններ, որոնք պայմանավորված են բացառապես այդ անձանց ծննդյան տարեթվով»:

Դիմողը նշում է, որ Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետում նշված՝ մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված անձինք սոցիալական ապահովության, մասնավորապես՝ կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի հարցում գտնվում են համադրելի իրավիճակում 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված այն անձանց հետ, որոնք իրականացնում են միևնույն պետական ծառայությունը՝ նպաստելով պետության առջև դրված խնդիրների իրականացմանը՝ կատարելով միևնույն գործառույթները, իսկ միևնույն աշխատանքային ստաժի առկայության պայմաններում նշված անձանց միջև օրենսդրի կողմից սահմանված տարբերակված մոտեցումը կարող է հիմնավորվել բացառապես որևէ իրավաչափ նպատակի առկայությամբ, մինչդեռ, ըստ դիմողի, այն որևէ կերպ հիմնավորված չէ, և արդյունքում խախտվում է խտրականության արգելքի սկզբունքը:

Բացի դրանից, դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող կարգավորման սուբյեկտ հանդիսացող անձինք համադրելի իրավիճակում են գտնվում հատուկ քննչական ծառայությունում ինքնավար պաշտոնից ազատված անձանց հետ, ըստ այդմ՝ արդարացված չէ և որևէ հիմնավորում առկա չէ նրանց նկատմամբ օրենսդրի կողմից տարբերակված վերաբերմունքի դրսևորման համար, ինչի արդյունքում վեճի առարկա կարգավորումը հակասում է Սահմանադրությամբ երաշխավորված օրենքի առջև ընդհանուր հավասարությանը:

Դիմողի կարծիքով Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետում սահմանված տարիքային սահմանափակումը՝ որպես սահմանադրորեն ամրագրված նպատակին հասնելու միջոց, չի համապատասխանում համաչափության սկզբունքին, մասնավորապես՝ տարբերակված պայմանի կիրառումը չի համարվում այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ միջոց այնքանով, որ հանգեցնում է 1974 թվականից հետո ծնված անձանց կենսաթոշակի իրավունքի իրացման ոչ համաչափ սահմանափակման՝ ի տարբերություն Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետում, ինչպես նաև 2-րդ կետում նշված սուբյեկտների:

Միաժամանակ ըստ դիմողի՝ վիճահարույց դրույթով սահմանված կարգավորման պարագայում 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված անձինք զրկվում են նախկին օրենսդրական կարգավորումների արդյունքում ձեռք բերված երկարամյա ծառայության կենսաթոշակ ստանալու օրինական ակնկալիքից:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Պատասխանողը գտնում է, որ օրենսդրի կողմից նվազագույն համապատասխան տարիք սահմանելն ինքնանպատակ չէ և պայմանավորված է պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային համակարգի ներդրմամբ: Մասնավորապես՝ ըստ պատասխանողի՝ 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված հանրային ծառայողները «Կուտակային կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքին համապատասխան կատարում են սոցիալական վճարներ և, հետևաբար՝ ձեռք են բերում կուտակային կենսաթոշակ ստանալու իրավունք: Այսինքն՝ ի տարբերություն մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված հանրային ծառայողների՝ 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված հանրային ծառայողների կենսաթոշակը բաղկացած է երկու հիմնական կենսաթոշակներից, որոնցից մեկը կուտակային կենսաթոշակն է, ինչով էլ պայմանավորված է դատախազների համար հատուկ կենսաթոշակի նվազագույն տարիքը մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված լինելը սահմանելը: Արդյունքում՝ պատասխանողը 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո և մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված դատախազների կենսաթոշակի նշանակման համար նվազագույն տարիք սահմանելու տարբերակված մոտեցման դրսևորման իրավաչափ նպատակ է դիտարկել պարտադիր կուտակային կենսաթոշակի ներդրմամբ կենսաթոշակային համակարգի միասնականության ապահովումը:

Պատասխանողը հաջորդիվ նշում է, որ հատուկ քննչական ծառայությունում ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող անձանց գործառույթների առանձնահատկությունները հաշվի առնելով՝ օրենսդիրը սահմանել է կենսաթոշակի իրավունք՝ չնախատեսելով նվազագույն համապատասխան տարիք, ինչը չի կարող դիտարկվել խտրականության արգելքի և օրենքի առջև ընդհանուր հավասարության խախտում:

Անդրադառնալով վիճարկվող կարգավորման արդյունքում անձի սեփականության իրավունքի խախտմանը՝ պատասխանողը գտնում է, որ տվյալ դեպքում Օրենքով թվարկված են բոլոր պայմանները, որոնց առկայությունը պարտադիր է կենսաթոշակի իրավունքը ծագելու համար, ուստի՝ անձը չի կարող ունենալ սեփականություն ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք, եթե վերջինս կենսաթոշակի իրավունքի ծագման նախադրյալներից որևէ մեկը չի բավարարում:

Կենսաթոշակային համակարգի միասնականացման պատճառաբանությամբ պատասխանողը գտնում է նաև, որ վիճարկվող կարգավորումը համապատասխանում է Սահմանադրությամբ սահմանված համաչափության սկզբունքին:

3. Գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքները

Սույն գործով վիճարկվող դրույթի սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում, մասնավորապես, անդրադառնալ հետևյալ հարցադրմանը.

- արդյոք Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով այնքանով, որքանով դատախազի պաշտոնից ազատված անձի կենսաթոշակի նշանակման պայման է համարվում վերջինիս՝ մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված լինելը, խաթարվում են օրենքի առջև ընդհանուր հավասարության ու խտրականության արգելքի սկզբունքները:

Միևնույն ժամանակ Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նշել, որ սույն որոշմամբ չի անդրադառնալու վիճարկվող կարգավորման՝ սեփականության սահմանադրական իրավունքին և համաչափության սահմանադրական սկզբունքին հակասելու վերաբերյալ դիմողի փաստարկներին՝ նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի պաշտպանության առարկան սահմանափակվում է արդեն իսկ օրինական հիմքով ձեռք բերած սեփականության կամ օրինական ակնկալիքի պաշտպանությամբ, մինչդեռ սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում չի հիմնավորվում, որ անձը նախկինում ունեցել է վիճարկվող կարգավորմամբ սահմանված կենսաթոշակի օրինական ակնկալիք, որից զրկվել է, հետևաբար՝ հիմնական իրավունքի բացակայության պարագայում ինքնանպատակ է դառնում այդ իրավունքի սահմանափակման գնահատումը՝ համաչափության սահմանադրական սկզբունքի տեսանկյունից:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Սահմանադրության 1-ին հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունը սոցիալական պետություն է: Անձի սոցիալական ապահովության իրավունքն ամրագրված է Սահմանադրության 3-րդ գլխի 83-րդ հոդվածում, համաձայն որի՝ յուրա-

քանցյուր ոք, օրենքին համապատասխան, ունի մայրության, բազմազավակության, հիվանդության, հաշմանդամության, աշխատավայրում դժբախտ պատահարների, խնամքի կարիք ունենալու, կերակրողին կորցնելու, ծերության, գործազրկության, աշխատանքը կորցնելու և այլ դեպքերում սոցիալական ապահովության իրավունք:

Սահմանադրական դատարանն իր բազմաթիվ որոշումներում գնահատման առարկա է դարձրել և բացահայտել ոչ միայն սոցիալական ապահովության իրավունքի բովանդակությունն ու էությունը, այլ նաև դրա բաղադրատարր հանդիսացող կենսաթոշակի իրավունքը (մասնավորապես՝ Սահմանադրական դատարանն իր 01.07.2021թ. ՍԴՈ-1605, 04.03.2021թ. ՍԴՈ-1580, 16.07.2019թ. ՍԴՈ-1475, 21.06.2019թ. ՍԴՈ-1463, 14.02.2019թ. ՍԴՈ-1443, 06.12.2016թ. ՍԴՈ-1326, 29.11.2016թ. ՍԴՈ-1325, 16.09.2016թ. ՍԴՈ-1302, 07.07.2015թ. ՍԴՈ-1224, 14.10.2014թ. ՍԴՈ-1167, 02.04.2014թ. ՍԴՈ-1142, 14.12.2012թ. ՍԴՈ-1061, 02.10.2012թ. ՍԴՈ-1050, 11.10.2011թ. ՍԴՈ-991, 04.05.2010թ. ՍԴՈ-881, 10.02.2010թ. ՍԴՈ-865, 29.01.2008թ. ՍԴՈ-731, 15.01.2008թ. ՍԴՈ-723, 23.10.2007թ. ՍԴՈ-716, 04.10.2006թ. ՍԴՈ-649 որոշումներում անդրադարձել է կենսաթոշակային հարաբերությունների բովանդակությանը և համապատասխան կարգավորումներին):

Մասնավորապես, Սահմանադրական դատարանի 2014 թվականի ապրիլի 2-ի ՍԴՈ-1142 որոշման մեջ նշված է, որ «... «սոցիալական» եզրույթը դիտարկվում է որպես պետության սոցիալական բնույթի բնութագրիչ /հոդվ. 1/, խտրականությունը բացառող հանգամանք /հոդվ. 14.1/, աշխատողի շահի դրսևորում /հոդվ. 32/, սոցիալական ապահովության իրավունքի բնութագրիչ /հոդվ. 37/, պետության հիմնական խնդիրների սահմանները բնորոշող ոլորտ /հոդվ. 48/, կառավարության կողմից իրականացվող քաղաքականության բնագավառ /հոդվ. 89/: Բոլոր դեպքերում էականն այն է, որ իրեն նաև սոցիալական հոշակած պետությունը սահմանադրորեն որդեգրում է մարդկանց սոցիալական կյանքին առնչվող խնդիրների նկատմամբ հստակ դիրքորոշումներ»:

Նույն որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ սոցիալական ապահովությունն անձի իրավունք լինելուց զատ պետության պոզիտիվ պարտավորությամբ պայմանավորված նպատակային գործառույթ է, քանի որ ուղղված է հասարակության այն խավերի կենսագոյի ապահովմանը, որոնք իրենցից անկախ պատճառներով դա անել չեն կարող: Առավել լայն հասկացություն է սոցիալական պաշտպանությունը,

որը ներառում է ոչ միայն սոցիալական ապահովությունը, այլև սոցիալական ապահովագրությունը և պետության ու հասարակության կողմից իրականացվող սոցիալական օգնությունը:

Սոցիալական ապահովության իրավունքի, այդ թվում՝ կենսաթոշակի իրավունքի բովանդակության կանխորոշումը ոչ թե ենթադրում է օրենսդիր մարմնի հայեցողությունն օրենքով այդ իրավունքը երաշխավորել կամ չերաշխավորել, այլ վերջինս ունի պարտականություն սոցիալական ապահովության իրավունքը երաշխավորող իրավական ակտ ընդունել՝ հատկորոշելով միայն իրավունքի բովանդակությունը, ծավալը, իրացման պայմանները և այլն:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2019 թվականի հուլիսի 12-ի ՍԴՈ-1475 որոշմամբ իրավական դիրքորոշում է հայտնել առ այն, որ թեև Սահմանադրության 83-րդ հոդվածի համաձայն՝ օրենսդրին է վերապահված անձի սոցիալական ապահովության, մասնավորապես՝ կենսաթոշակի իրավունքի բովանդակությունը (օրինակ՝ կենսաթոշակի չափը, նշանակման և վճարման կարգը և այլն) որոշակիացնելու լիազորությունը, այդուհանդերձ, Սահմանադրությունը, ի թիվս այլնի, բացառում է այս իրավունքն ընդհանրապես օրենքով չերաշխավորելը, այսինքն՝ օրենսդիրը պարտավոր է կենսաթոշակի իրավունքը երաշխավորող օրենք ընդունել: Բացի դրանից, նման օրենքը չպետք է խախտի Սահմանադրության պահանջները, մասնավորապես, այն պետք է լինի որոշակի, կանխատեսելի, չհակասի իրավահավասարության, խտրականության արգելքի սկզբունքներին:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավական դիրքորոշումներով ձևավորված չափանիշների համաձայն՝ «... սոցիալական օրենսդրության, այդ թվում՝ կենսաթոշակների ոլորտում, պետություններն ունեն հայեցողության լայն շրջանակ, որը, ելնելով սոցիալական արդարության և տնտեսական բարեկեցության շահերից, կարող է իրավաչափորեն հանգեցնել բնակչությանը վճարվող կենսաթոշակի գումարի կարգավորմանը, հարմարեցմանը և նույնիսկ նվազեցմանը: Այնուամենայնիվ, ցանկացած այսպիսի միջոց պետք է կիրառվի ոչ խտրական ձևով և համապատասխանի համաչափության պահանջներին: Այդ պատճառով օրենսդրին տրված հայեցողության շրջանակը քաղաքականության ընտրության հարցում պետք է լինի լայն, և նրա կողմից «հանրային շահի» գնահատումը պետք է հարգվի, եթե այն ակնհայտորեն զուրկ չէ ողջամիտ հիմնա-

վորումից» (Carson and Others v. The United Kingdom [GC], կետ 61; Andrejeva v. Latvia [GC], կետ 83; Moskal v. Poland, կետ 61):

Անդրադառնալով կենսաթոշակի իրավունքին (այդ թվում՝ հատուկ կարգով նշանակվող)՝ Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2010 թվականի մայիսի 4-ի ՍԴՈ-881 որոշման մեջ նշել է. «Կենսաթոշակային ապահովության իրավունքը (...) և բավարար կենսամակարդակի իրավունքը (...), թեպետև իրենց բնույթով դասվում են սոցիալական իրավունքների շարքին, այնուամենայնիվ, դրանք տարբեր իրավունքներ են, վերաբերում են տարբեր կատեգորիայի անձանց, և այդ իրավունքները Սահմանադրությամբ տարանջատված են: (...) կենսաթոշակային ապահովության իրավունքը վերապահված է հասարակության՝ սոցիալապես առավել խոցելի խմբերին: Օրենսդիրն այդ խմբերի ներկայացուցիչներին դիտարկում է որպես աշխատունակության լրիվ կամ մասնակի կորուստ ունեցողներ, որոնք դրա հետևանքով չեն կարող սեփական աշխատանքով իրենց և իրենց ընտանիքների համար ապահովել բավարար կենսամակարդակ: Դրա հետևանքով պետությունն իր սոցիալական քաղաքականության արդյունավետ իրականացման նպատակով նշված խմբերի համար սահմանել է կենսաթոշակային ապահովության իրավունք: Կենսաթոշակային իրավունքի նպատակն անձի համար ոչ թե բավարար, այլ նվազագույն կենսամակարդակ ապահովելն է»:

Կենսաթոշակի իրավունքը դիտարկելով օրենքի առջև բոլորի հավասարության սկզբունքի շրջանակներում՝ Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2008 թվականի հունվարի 29-ի ՍԴՈ-731 որոշմամբ նշել է, որ այս սկզբունքի պահանջներին համապատասխան՝ պետության պոզիտիվ սահմանադրական պարտականությունն է ապահովել այնպիսի պայմաններ, որոնք նույն կարգավիճակն ունեցող անձանց հավասար հնարավորություն կտան իրացնելու, իսկ խախտման դեպքում՝ պաշտպանելու իրենց իրավունքները, հակառակ դեպքում՝ կխախտվեն ոչ միայն հավասարության, խտրականության արգելման, այլ նաև իրավունքի գերակայության և իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքները: Պետության հայեցողությունն է սահմանել կենսաթոշակի ձևերը, դրանց նշանակման կարգը և պայմանները, սակայն այդ հայեցողությունն իրականացնելիս պետությունը պարտավոր է պահպանել վերոնշյալ սկզբունքները:

Սոցիալական ապահովության իրավունքի իրացման ծավալներն ու պայմանները կարող են տարբերակված լինել՝ կախված սոցիալական մի շարք կարևոր հանգամանքներից, որպիսի մոտեցումը տվյալ ոլորտում ոչ միայն իրավաչափ է, այլ նաև անհրաժեշտ: Միևնույն ժամանակ պետք է հաշվի առնել, որ իրավական կարգավորման տարբերակումը չպետք է հանգեցնի սոցիալական ապահովության որակի փոփոխության:

Սոցիալական ապահովության իրավունքին, այդ թվում՝ կենսաթոշակի իրավունքի իրացման համար տարբերակումներին, ինչպես նաև համապատասխան պայմաններ նախատեսելու իրավաչափության հարցին Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է իր՝ 2019 թվականի հունիսի 18-ի ՍԴԴ-1463 որոշմամբ՝ գտնելով, որ «սոցիալական ապահովության ոլորտում, հաշվի առնելով Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի 3-րդ մասում ամրագրված սկզբունքը՝ փոխկապակցված Սահմանադրության 3-րդ գլխում սահմանված օրենսդրական երաշխիքների և պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների հետ, պետությունն ունի սկզբունքորեն լայն հայեցողություն քաղաքականություն մշակելու և այն իրականացնելու հարցերում, այդ թվում՝ հիմնվելով տնտեսական և ֆինանսական ընթացիկ հնարավորությունների վրա՝ միևնույն ժամանակ այդ սահմաններում գործադրելով Սահմանադրությամբ կանխորոշված հնարավոր ջանքերը՝ սոցիալական ապահովության մակարդակը հետևողականորեն բարելավելու ուղղությամբ: Այս ոլորտում հանրային իշխանության մարմինների գործունեության սահմանադրականության գնահատումը ենթադրում է պետության նման հայեցողության և նրա սոցիալ-տնտեսական հնարավորությունների հաշվառման անհրաժեշտություն»:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ կենսաթոշակի իրավունքն ունի ծագման իր նախադրյալներն ու օրինական հիմքերը, որոնք, ըստ էության, գտնվում են օրենսդիր մարմնի հայեցողության ներքո՝ որոշակի սահմանափակումներով հանդերձ. ընդ որում՝ ասվածը բխում է նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավական դիրքորոշումներով ձևավորված չափանիշներից, համաձայն որոնց՝ «(...) սոցիալական օրենսդրության, այդ թվում՝ կենսաթոշակների ոլորտում, պետություններն ունեն հայեցողության լայն շրջանակ, որը, ելնելով սոցիալական արդարության և տնտեսական բարեկեցության շահերից, կարող է իրավաչափորեն հանգեցնել բնակչությանը վճարվող կենսաթոշակի գումարի կարգավորմանը, հարմարեցմանը և նույնիսկ նվազեցմանը: Այնուամենայնիվ, ցանկացած այսպիսի միջոց պետք

է կիրառվի ոչ խտրական ձևով և համապատասխանի համաչափության պահանջներին: Այդ պատճառով օրենսդրին տրված հայեցողության շրջանակը քաղաքականության ընտրության հարցում պետք է լինի լայն, և նրա կողմից «հանրային շահի» գնահատումը պետք է հարգվի, եթե այն ակնհայտորեն զուրկ չէ ողջամիտ հիմնավորումից» (Carson and Others v. The United Kingdom [GC], կետ 61; Andrejeva v. Latvia [GC], կետ 83; Moskal v. Poland, կետ 61): Մեկ այլ գործով դատարանը կարևորել է, որ «Չնայած 1-ին Արձանագրության 1-ին հոդվածը չի կարող սահմանափակել պետության ազատությունը սոցիալական ապահովության համակարգի շրջանակներում վճարվող գումարի չափի կամ տեսակի ընտրության հարցում, կարևոր է նաև ստուգել արդյոք դիմումատուի՝ սոցիալական ապահովության համակարգի շրջանակներում գումար ստանալու իրավունքը խախտվել է այնպես, որ հանգեցրել է նրա կենսաթոշակի իրավունքի էության աղավաղմանը» (Stec and Others v. The United Kingdom [GC], կետ 53, Wieczorek v. Poland, կետ 57):

Սույն դեպքում վիճարկվող կարգավորմամբ հատուկ կենսաթոշակ է նախատեսված դատախազի պաշտոնից ազատված այն անձանց համար, որոնք բավարարում են հետևյալ երեք նախապայմանները.

- 2017 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ ունեն առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ,
- ծնվել են մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը,
- դատախազի պաշտոնից ազատվել են անձնական դիմումի կամ դատախազի պաշտոն զբաղեցնելու առավելագույն տարիքը՝ 65 տարին լրանալու հիմքերով:

Այսինքն՝ օրենսդիրը, հիմք ընդունելով որոշակի (սույն դեպքում՝ դատախազության համակարգում) աշխատանքի առանձնահատկություններն ու բնույթը, երաշխավորելով Սահմանադրության 83-րդ հոդվածով նախատեսված՝ անձի սոցիալական ապահովության իրավունքի իրացման հնարավորությունը, սահմանել է նվազագույն համապատասխան տարիք և մասնագիտական աշխատանքային ստաժի առկայություն այդ իրավունքն իրացնելու համար: Հետևաբար՝ նվազագույն համապատասխան տարիքը, ի թիվս այլ պայմանների, դատախազի նկատմամբ հատուկ կենսաթոշակ նշանակելու նախապայման է: Ըստ այդմ՝ վիճարկվող կարգավորմամբ սահմանվել է հատուկ կենսաթոշակի նշանակման համար որոշակի նախապայման (նվազագույն տարիք), որպիսին ինքնին, իր գոյությամբ չի խաթարում որևէ սահմանադրական նորմ: Այլ կերպ ասած՝ ընդհանրա-

պես կենսաթոշակի իրավունքի ծագման հիմքում որոշակի նվազագույն տարիքային շեմի սահմանումը թույլատրելի է, և որևէ սահմանադրական նորմի ուժով նման նախապայման սահմանելու արգելք առկա չէ, սակայն միաժամանակ սահմանված նախապայմանն արդեն բովանդակային առումով ենթակա է գնահատման առանձին սահմանադրական նորմերի լույսի ներքո այն հաշվառմամբ, որ նախապայմանի սահմանման արդյունքում չպետք է խաթարվի որևէ սահմանադրական նորմի էություն:

Սահմանադրական դատարանը, գնահատման առարկա դարձնելով որոշակի տարիքային շեմի սահմանմամբ պայմանավորված խտրականության արգելքի խախտումը, արձանագրել է. «(...) խտրականությունն առկա է այն դեպքում, երբ նույն իրավական կարգավիճակի շրջանակներում այս կամ այն անձի կամ անձանց նկատմամբ դրսևորվում է տարբերակված մոտեցում, մասնավորապես՝ նրանք զրկվում են այս կամ այն իրավունքներից, կամ դրանք սահմանափակվում են, կամ ձեռք են բերում արտոնություններ: Խնդրո առարկա իրավիճակում չի կարող արձանագրվել նման վիճակ, քանզի խոսքը վերաբերում է ոչ թե նույն իրավական կարգավիճակի շրջանակներում՝ տարիքով պայմանավորված խտրականությանը, այլ տարբեր իրավական կարգավիճակ ունենալու հիմքով անձանց՝ օրենքով նախատեսված իրավունքներին և պարտականություններին, այսինքն՝ իրավական հիմնավորում ունեցող օբյեկտիվ պայմաններին» (07.07.2015 թ., ՍԴՈ-1224):

4.2. Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի հունիսի 29-ի ՍԴՈ-1605 որոշմամբ արձանագրվել է, որ դատախազի պաշտոնում երկարամյա ծառայության առկայության պարագայում անձի սոցիալական ապահովության, տվյալ դեպքում՝ Օրենքով նախատեսված կենսաթոշակի իրավունքի իրացմանն ուղղված մոտեցումները պետք է համահունչ լինեն նրա նկատմամբ իրականացվող սոցիալական քաղաքականության ընդհանուր դրույթներին:

Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեն իր՝ «Քրեական արդարադատության համակարգում դատախազության դերի վերաբերյալ» թիվ Rec(2000)19 հանձնարարականի 5-րդ կետով սահմանել է.

«5. Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն՝ երաշխավորելու, որպեսզի.

(...)

դ. Դատախազներն ապահովված լինեն աշխատանքի ողջամիտ պայմաններով, ներառյալ՝ իրենց առանցքային դերին համաչափ վարձատրությամբ, պաշտոնավարման և կենսաթոշակի պայմաններով, ինչպես նաև պատշաճ կենսաթոշակային տարիքով, և այս բոլոր պայմանները կարգավորվեն օրենքով»:

«Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքը սահմանում է, որ դատախազի կենսաթոշակային ապահովությունը, ինչպես նաև դատախազի կողմից իր պաշտոնեական պարտականությունները կատարելիս կամ դրանք կատարելու առնչությամբ ստացած վնասվածքի կամ խեղման պատճառով մահանալու (զոհվելու) դեպքում դատախազի և նրա ընտանիքի անդամների սոցիալական ապահովությունն իրականացվում է «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով (65-րդ հոդված):

Դատախազին Օրենքով նախատեսված կենսաթոշակ նշանակելու ընդհանուր պայմանները նախատեսված են Օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով, համաձայն որի՝ նույն օրենքով սահմանված կենսաթոշակի իրավունք ունի դատախազի պաշտոնում առնվազն 10 տարի պաշտոնավարած անձը, որը պաշտոնից ազատվել է «Դատախազության մասին» ՀՀ օրենքի 62-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով սահմանված հիմքով, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ ճանաչվելու կամ դատախազի պաշտոնում նշանակվելուն խոչընդոտող ֆիզիկական արատ կամ հիվանդություն ձեռք բերելու հիմքերով:

Վերոգրյալից հետևում է, որ ի տարբերություն Օրենքի վիճարկվող (անցումային) դրույթի՝ ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ եթե անձը 2017 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ ունի առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ, դատախազի պաշտոնից ազատվել է անձնական դիմումի կամ դատախազի պաշտոն զբաղեցնելու առավելագույն տարիքը՝ 65 տարին լրանալու հիմքերով, սակայն ծնվել է 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո, ապա նա կարող է հավակնել միայն Օրենքի ընդհանուր կարգավորմամբ նախատեսված կենսաթոշակ ստանալու իրավունքին:

Ինչպես նշել է Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2019 թվականի փետրվարի 2-ի ՍԴԴ-1443 որոշմամբ, Հայաստանի Հանրապետությունում պետական պաշտոններ զբաղեցնող անձանց առնչությամբ իրականացվող պետության սոցիալական քաղաքականու-

թյունը, մասնավորապես, վեճի առարկային առնչվող կենսաթոշակի իրավունքի իրացման ոլորտում, ի թիվս այլնի, ունի այն առանձնահատկությունը, որ առանձին կատեգորիայի պաշտոնատար անձանց համար, ելնելով նրանց կարգավիճակի կամ գործառույթների առանձնահատկություններից, օրենսդիրը սահմանել է ավելի բարձր սոցիալական երաշխիքներ և առավել բարենպաստ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունք:

Տվյալ դեպքում վիճարկվող կարգավորումը վերաբերում է դատախազի պաշտոնից ազատված անձանց կենսաթոշակին, որն ըստ էության ենթադրում է հատուկ պայմաններով կենսաթոշակ: Օրենսդիրը, հիմք ընդունելով կոնկրետ (տվյալ դեպքում՝ դատախազության համակարգում) աշխատանքի առանձնահատկությունները և բնույթը, երաշխավորելով Սահմանադրության 83-րդ հոդվածով նախատեսված՝ անձի սոցիալական ապահովության իրավունքի իրացման հնարավորությունը, սահմանել է համապատասխան նախապայմաններ, որոնցից մեկը նրա՝ մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված լինելու պայմանն է:

Վերոշարադրյալի հաշվառմամբ՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ, ի թիվս այլնի, դատախազի պաշտոնից ազատված անձին հատուկ կենսաթոշակի նշանակումը մինչև վերջինիս 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված լինելու հանգամանքով պայմանավորելը խնդրահարույց չէ՝ սոցիալական ապահովության սահմանադրական իրավունքի տեսանկյունից:

4.3. Անդրադառնալով այն հարցին, թե հատուկ կենսաթոշակ նշանակելիս դատախազի պաշտոնից ազատված անձի՝ մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված լինելու պայմանի նախատեսման արդյունքում խախտվու՞մ է արդյոք խտրականության արգելքի սահմանադրաիրավական սկզբունքը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է. Սահմանադրության «խտրականության արգելքը» վերտառությամբ 29-րդ հոդվածով սահմանված է, որ խտրականությունը, կախված սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկ կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, աշխարհայացքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելությունից, գույքային վիճակից, ծնունդից, հաշմանդամությունից, տարիքից կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից, արգելվում է:

Խտրականության արգելման սկզբունքի վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանն արտահայտել է հետևյալ իրավական դիրքորոշումները.

- պետության պոզիտիվ սահմանադրական պարտականությունն է ապահովել այնպիսի պայմաններ, որոնք նույն կարգավիճակն ունեցող անձանց հավասար հնարավորություն կտան իրացնելու, իսկ խախտման դեպքում՝ պաշտպանելու իրենց իրավունքները, հակառակ դեպքում՝ կխախտվեն ոչ միայն հավասարության, խտրականության արգելման, այլ նաև իրավունքի գերակայության և իրավական որոշակիության սահմանադրական սկզբունքները (29.01.2008թ., ՍԴՈ-731).

- Սահմանադրական դատարանը խտրականության արգելման սկզբունքի շրջանակներում թույլատրելի է համարում օբյեկտիվ հիմքով և իրավաչափ նպատակով պայմանավորված ցանկացած տարբերակված մոտեցում: Խտրականության արգելման սկզբունքը չի նշանակում, որ միևնույն կատեգորիայի անձանց շրջանակում ցանկացած տարբերակված մոտեցում կարող է վերաձվել խտրականության: Խտրականության սկզբունքի խախտում է այն տարբերակված մոտեցումը, որը զուրկ է օբյեկտիվ հիմքից և իրավաչափ նպատակից (04.05.2010թ., ՍԴՈ-881).

- խտրականությունն առկա է այն դեպքում, երբ նույն իրավական կարգավիճակի շրջանակներում այս կամ այն անձի կամ անձանց նկատմամբ դրսևորվում է տարբերակված մոտեցում, մասնավորապես՝ նրանք զրկվում են այս կամ այն իրավունքներից, կամ դրանք սահմանափակվում են, կամ ձեռք են բերում արտոնություններ (07.07.2015թ., ՍԴՈ-1224):

Վերոգրյալի լույսի ներքո անդրադառնալով վիճարկվող կարգավորմամբ խտրականության արգելքի խախտման հարցին՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում առկա է խտրականության արգելքի պաշտպանված հիմքի առկայություն: Մասնավորապես՝ ըստ էության օրենսդիրը կենսաթոշակի իրավունքի ծագման նախապայմաններում դրսևորել է տարբերակված մոտեցում՝ պայմանավորված տարիքի հիմքով:

Գնահատելով վիճարկվող կարգավորմամբ խտրականության արգելքի խախտման հնարավորությունը՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պետք է պարզել համադրելի իրավիճակում գտնվող անձանց հանդեպ վերաբերմունքի տարբերության առկայությունը կամ բացակայությունը: Քննարկվող դեպքում իրավիճակի համադրելիության տեսանկյունից խոսքը մի դեպքում դատախազի պաշտոնից ազատված անձանց մասին է, մյուս դեպքում՝ հատուկ քննչական ծառայությունում ինքնավար պաշտոնից

ազատված անձանց, որոնց նկատմամբ կենսաթոշակը նշանակվում է տարբեր նախապայմաններով:

Անդրադառնալով դատախազի և հատուկ քննչական ծառայությունում ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող անձանց իրավական կարգավիճակին՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դրանք ակնհայտորեն և էականորեն տարբերվում են: Մասնավորապես՝ թեպետ և՛ դատախազները, և՛ հատուկ քննչական ծառայությունում ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող անձինք համարվում են քրեական հետապնդման մարմիններ (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 22-րդ կետ), այդուհանդերձ, նրանք կարգավիճակով չեն նույնանում (Սահմանադրության 176-րդ և 178-րդ հոդվածներ, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի 23-րդ և 25-րդ կետ, 55-րդ հոդվածի 1-ին մաս, «Հատուկ քննչական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդված և այլն), իսկ միայն ինքնավար պաշտոնի հատկանիշով դրանք չենք կարող գնահատվել որպես համադրելի պաշտոններ:

Ըստ այդմ՝ դատախազն ու հատուկ քննչական ծառայության ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող անձը չեն կարող նույնացվել և համարվել նույն իրավական կարգավիճակում գտնվող անձինք, մինչդեռ Սահմանադրության 29-րդ հոդվածով սահմանված խտրականության արգելք հանդիսացող նորմի պաշտպանության առարկան տարածվում է նույն իրավական կարգավիճակում կամ համադրելի կարգավիճակում գտնվող անձանց վրա: Այլ կերպ՝ սույն դեպքում դատախազն ու հատուկ քննչական ծառայության ինքնավար պաշտոն զբաղեցնող անձը չեն կարող համարվել նույն իրավական կարգավիճակն ունեցող և համադրելի իրավիճակում գտնվող անձինք, ինչի արդյունքում բացառվում է վիճարկվող կարգավորմամբ խտրականության արգելքին հակասությունն առ այն, որ սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակը դուրս է խտրականության արգելքի առարկայական պաշտպանության ոլորտից:

Անդրադառնալով վիճարկվող կարգավորմամբ սահմանված՝ մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված դատախազների՝ 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված դատախազների համադրելիությանը՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ տվյալ դեպքում, ըստ էության, գործ ունենք նույն իրավական կարգավիճակն ունեցող նույն խմբին պատկանող դատախազի պաշտոնից ազատված անձանց հետ, որոնց կենսաթոշակի իրավունքի ծագման փաստը օրենսդրի կողմից տարբերակվել է՝ ըստ վերջիններիս

տարիքի, և ինչպես դիմողն է իրավացիորեն նկատել՝ մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված անձինք սոցիալական ապահովության, մասնավորապես՝ կենսաթոշակ ստանալու իրավունքի հարցում գտնվում են համադրելի իրավիճակում 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված այն անձանց հետ, որոնք իրականացնում են միևնույն պետական ծառայությունը՝ կատարելով միևնույն գործառույթները: Այնուամենայնիվ, այս պարագայում ևս պետք է նկատի ունենալ, որ նույն իրավական կարգավիճակում գտնվող անձանց նկատմամբ վերաբերմունքը պետք է լինի ուղղակի խտրականություն, այսինքն՝ օրենսդրի կողմից տարբերակումը պետք է ուղղված լինի խտրականության արգելքով պաշտպանվող որևէ հիմքին: Այլ կերպ ասած՝ նույն իրավական կարգավիճակում գտնվող անձանց նկատմամբ խտրական վերաբերմունքի մասին խոսք կարող է լինել, եթե տարբերակված մոտեցումը պայմանավորված է կոնկրետ և հստակ հատկանիշով, որն էլ խտրականության արգելքի պաշտպանության առարկա է: Այսինքն՝ սույն դեպքում անհրաժեշտ է հիմնավորել, որ վիճարկվող իրավակարգավորման սուբյեկտների՝ մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված անձանց նկատմամբ «առավել բարենպաստ վերաբերմունքը» պայմանավորված է որոշակի հատկանիշով (ծննդյան փաստով, տարիքով)՝ ի տարբերություն 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված անձանց, մինչդեռ քննարկվող իրավիճակում առկա չէ որևէ հիմնավորում, որ օրենսդիրը, կախված անձանց հենց տարիքային հատկանիշից, նպատակ է հետապնդել տարբերակված մոտեցում կամ վերաբերմունք դրսևորել դատախազի պաշտոնից ազատված անձանց կենսաթոշակի իրավունքի ծագման նախապայմանները սահմանելիս: Այլ կերպ ասած՝ 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված անձանց նկատմամբ «նվազ բարենպաստ» վերաբերմունքի և հենց 1974 թվականին ծնված լինելու միջև որևէ պատճառահետևանքային կապ առկա չէ:

Սահմանադրական դատարանի գնահատմամբ 1974 թվականի ընտրությունն ապահովում է անցումային փուլի բնականոն հաղթահարումը, բացի դրանից, հանդիսանում է հատուկ կենսաթոշակի իրավունքի ծագման հատուկ պայման, հակառակ պարագայում՝ կստացվի, որ տարիքով պայմանավորված որևէ իրավունքի ծագումը միշտ ենթադրում է խտրականություն այլ տարիքային խմբի անդամների համեմատությամբ, ինչի արդյունքում իրավակարգավորումը առարկայազուրկ կդառնա: Ընդ որում՝ սույն դեպքում ոչ թե 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված անձանց կենսաթոշակի իրա-

վունքը չի երաշխավորվում, այլ ընդհակառակը՝ այն երաշխավորված է Օրենքով, սակայն վիճարկվող նորմով սահմանված հատուկ պայմաններով կենսաթոշակի իրավունքի կրողներ են միայն մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված դատախազի պաշտոնից ազատված անձինք:

Սահմանադրական դատարանը նաև գտնում է, որ միայն մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը ծնված դատախազի պաշտոնից ազատված անձանց «հատուկ պայմաններով» կենսաթոշակի իրավունքի կրողներ համարելը ոչ թե պատահական նվազագույն տարիքի ընտրության արդյունք է, այլ, ինչպես իր բացատրությունում նշել է սույն գործով պատասխանողի՝ Ազգային ժողովի ներկայացուցիչը, բխում է ընդհանուր կենսաթոշակային ոլորտի հարաբերությունների կարգավորման համատեքստից: Մասնավորապես՝ «Կուտակային կենսաթոշակների մասին» օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում սոցիալական վճարներ են կատարում՝

1) 1974 թվականի հունվարի 1-ին և դրանից հետո ծնված վարձու աշխատողները, նոտարները, անհատ ձեռնարկատերերը.

2) մինչև 1974 թվականը ծնված վարձու աշխատողները, նոտարները, անհատ ձեռնարկատերերը, եթե նույն օրենքով սահմանված կարգով ներկայացրել են նույն օրենքի 33-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված դիմում (այսուհետ՝ կենսաթոշակային ֆոնդի ընտրության դիմում) (...): Նույն օրենքի 49-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ (...) մասնակիցը կարող է օրենքով սահմանված կարգով տնօրինել իր կուտակային կենսաթոշակը՝ անկախ պետական կենսաթոշակը ստանալու փաստից:

Վկայակոչված կարգավորումները տեղայնացնելով սույն սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ 1974 թվականի հունվարի 1-ին և դրանից հետո ծնված վարձու աշխատողները, այդ թվում՝ դատախազի պաշտոն զբաղեցնող անձինք, համարվում են պարտադիր սոցիալական վճարներ կատարող անձինք՝ ի տարբերություն մինչև 1974 թվականը ծնված վարձու աշխատողների, որոնց պարագայում սոցիալական վճարները կատարվում են անձի կամարտահայտության հիման վրա: Արդյունքում՝ 1974 թվականի հունվարի 1-ին և դրանից հետո ծնված դատախազի պաշտոն զբաղեցող անձինք ոչ միայն պետական կենսաթոշակի իրավունքի կրողներ կհանդիսանան, այլ նաև կուտակային կենսաթոշակի՝ ի տարբերություն մինչև 1974 թվականը ծնված դատախազի պաշտոն զբաղեցնող անձանց,

որոնք ըստ էության պետական կենսաթոշակի իրավունքի կրողներ են: Այս ամբողջից հետևում է, որ վիճարկվող կարգավորմամբ հատուկ կենսաթոշակ ստանալու պայման հանդիսացող տարիքային շեմը բխում է ոլորտը կարգավորող օրենսդրության հարացույցից, այն անցումային դրույթ է և փաստորեն հանդիսանում է ժամանակավոր կարգավորող նորմ, որի նպատակը, ըստ պատասխանողի, կենսաթոշակային ոլորտի կարգավորման միասնականության ապահովումն է:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ 2017 թվականի հուլիսի 1-ի դրությամբ առնվազն 20 օրացուցային տարվա մասնագիտական աշխատանքային ստաժ ունենալու դեպքում «Դատախազության մասին» օրենքի 62-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով սահմանված հիմքերով դատախազի պաշտոնից ազատված անձին կենսաթոշակի նշանակումը, եթե նա ծնվել է մինչև 1974 թվականի հունվարի 1-ը, խտրականության արգելքի խախտում չէ՝ ի համեմատություն նույն պահանջները բավարարող 1974 թվականի հունվարի 1-ից հետո ծնված անձանց:

4.4. Սահմանադրական դատարանը, անդրադառնալով օրենքի առջև հավասարության սկզբունքին, իր՝ 2010 թվականի մայիսի 4-ի ՍԴՈ-881 որոշմամբ արտահայտել, այնուհետև բազմիցս (ՍԴՈ-947, ՍԴՈ-1124, ՍԴՈ-1262, ՍԴՈ-1326) վերահաստատել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ «(...) օրենքի առջև բոլորի հավասարության սահմանադրական սկզբունքը ենթադրում է օրենքի առջև հավասար պատասխանատվության, պատասխանատվության անխուսափելիության և իրավական պաշտպանության հավասար պայմանների ապահովում, և չի առնչվում իրավական տարբեր կարգավիճակ ունեցող սուբյեկտների համար որևէ իրավաչափ նպատակով պայմանավորված նախադրյալներ (...) կամ իրավունքի տվյալ կատեգորիայի սուբյեկտների համար լրացուցիչ պարտականություններ սահմանելուն»: Ապա վերահաստատելով նախկինում արտահայտած դիրքորոշումները՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է նաև, որ «(...) օրենքի առջև ընդհանուր հավասարության սահմանադրական սկզբունքը երաշխավորում է միևնույն խմբի (կատեգորիայի) սուբյեկտների նկատմամբ հավասար իրավունքների և պարտականությունների օրենսդրական ամրագրում և չի բացառում օբյեկտիվ հիմքերով առանձնացված զանազան խմբերին (կատեգորիաներին) պատկանող անձանց նկատմամբ տարբերվող վերաբերմունքի ամրագրումը: Հիշյալ սահմանադրական սկզբունքը կարող է խաթարվել միայն հավասար իրավական կար-

գավիճակ ունեցող և հավասար իրավական դաշտում գործող սուբյեկտների նկատմամբ իրավաստեղծ և իրավակիրառ պրակտիկայի շրջանակներում տարբերակված մոտեցում ցուցաբերելու դեպքում, որը կարտահայտվի նրանցից մեկին կամ մի քանիսին որևէ ողջամիտ իրավական հիմնավորում չունեցող արտոնության կամ բարենպաստ վերաբերմունքի տրամադրմամբ» (22.02.2021թ., ՍԴՈ-1577 որոշում):

Ընդ որում՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը գտել է, որ «ՄԻԵԿ-ով երաշխավորված իրավունքների իրականացման դեպքում խտրականության չենթարկվելու իրավունքը խախտվում է նաև այն դեպքերում, երբ պետությունը չի ցուցաբերում տարբերակված վերաբերմունք զգալիորեն տարբեր իրավիճակներում գտնվող անձանց նկատմամբ» (Thlimmenos v. Greece, կետ 44):

Սույն որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն արդեն իսկ գնահատման առարկա է դարձրել Օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին և 2-րդ կետերում հատկորոշված սուբյեկտների իրավական կարգավիճակն ու դրանց համադրելիությունը, ըստ այդմ՝ արձանագրվել է, որ դատախազի պաշտոնից ազատված անձինք և հատուկ քննչական ծառայությունում ինքնավար պաշտոնից ազատված անձինք տարբեր իրավական կարգավիճակներ ունեն և համադրելի չեն, հետևաբար՝ օրենսդիրը վիճարկվող կարգավորմամբ մասնավորեցրել է կենսաթոշակի իրավունքի ծագման պայմանները՝ դրսևորելով տարբերակված մոտեցում:

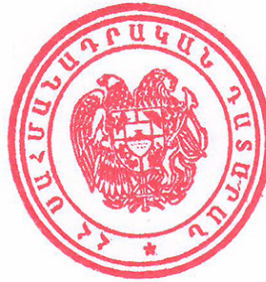
Տվյալ դեպքում պետությունը, սոցիալական քաղաքականության ոլորտում ունենալով թույլատրելի լիազորություն, իրացրել է այն՝ տարբեր խմբի անձանց համար սահմանելով կենսաթոշակի իրավունքի ծագման տարբեր պայմաններ:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 169-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, 170-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 71-րդ հոդվածներով՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Պաշտոնատար անձանց գործունեության ապահովման, սպասարկման և սոցիալական երաշխիքների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

2. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

9 նոյեմբերի 2021 թվականի
ՍԴՈ-1617